

Topographisk-Statistisk
Beskrivelse
over
Kongeriget Norge
af
Jens Kraft.

~~~~~  
Fjerde Deel.  
~~~~~

Christiania, 1830.
Trykt hos Chr. Grøndahl.

Det
Vestenfjeldske Norge

topographisk-statistisk

beskrevet

af

Jens Kraft,

Expeditions-Secretair i Revisions-Departementet, og Medlem
af det Kongelige Norske Videnskabers Selskab.

Christiania, 1830.
Trykt hos Chr. Grøndahl.

gaaet til paa Kysten omkring Soggendal og Egersund, de 2 sidste Aar endog til Flekkefjord og Feddesfjorden. For Øvrigt søger man fra alle disse Præstegjelde hvert Aar Silbefiskeriet ved Skudebæns.

Storsei faaes undertiden i ikke ubetydelig Mængde omkring Egersund. Den virkes til Notfjær, og en liden Deel deraf udfiskes til Sverige.

Af de her faldende Fiskerier er Hummerfiskeriet det vigtigste. Det drives paa den hele Kyst, og finder Sted fra Februar indtil Juli Maaned og længere. De eneste Redskaber til dette Fiskerie ere Reiner, der udlægges om Natten. Af disse kan een Mand have tyve til tredive Stykker. Al den Hummer, her falder, opkjøbes af engelske Speculanter, der til den Ende have deres Commissionærer i Stavanger. Den udfiskes i engelske Fiskefartøier fra Langer og Vatnemoholm. Det er ikke ubetydeligt hvad dette lidet kostbare Fiskerie indbringer Kystboerne.

Laxefiskeriet er dernæst af Vigtighed. Dette Fiskerie gaaer meest til i Elvemundingerne og i Nærheden af disse, saasom i Tengs:Laen og Dugne:Elven i Egersunds Præstegjeld, samt i Haae, Kleps og Haalands Præstegjelde. Her ere sex skyldsatte Laxefiskerier, nemlig: Aae: Fiskerie ved Haaneberg:Strand i Soggendals Præstegjeld, Longens Fiskerie i samme Præstegjeld, Dugne Fiskerie i Dugne Sogn, Haavaags Fiskerie i Haae eller Nærims: Elven i Haae Præstegjeld, samt Seele:Fiskerie i Figgens:Elv i Kleps Præstegjeld. Dog ere alle disse Fiskerier, skjøndt endnu vigtige, af liden Betydning mod hvad de have været. I Elvene paa Jæderen gaaer Laxefiskeriet for sig fra Midten af Juni indtil Slutningen af September. Det drives med Rod. Laxen,

som faaes i Figgens Elv, skal være den bedste. Nagtet Elvens Ubetydelighed og ringe Vandmasse, gaaer dog Laxen lige op i Gjesdals Sogn.

Blandt Fogderiets bekendte Fiskerier i Fortiden var ogsaa det af store Flyndre, som mod Slutningen af Vinteren toges i Mængde ved Sirevaag, hvilket Fiskerie nu blot enkelte Aar kan indbringe noget. Desuden fisses Flyndre, der i Godhed kan sammenlignes med de Søndmørste, i Haalands Præstegjeld.

Ligeledes faaes nogen Makrel, men ikke i Mængde, og til Beboernes egen Forsyning fisses Mørt eller Rot, Hysse eller Kolje, Sei, Torske, m. fl. Sorter. I Martsdekulen af 1668 ansøres Makrelfiskerie som en Herlighed ved flere Gaarde i Frue Sogn under Gands Skibeede, samt for nogle inde i Gandsfjorden af Høilands Sogn.

Østers faaes endeel af ved Egersund og Mong, saavel som i Omegnen af Stavanger.

Ferskvands: og Elve: Fiskeriet er, med Undtagelse af Laxefiskeriet, kun af liden Betydning. Dog falder en Deel Ørret i Sirebals: Vandet og den øvrige Deel af samme Vanddrag; ligesom og i nogle mindre Bænde i Lye Præstegjeld, fornemmelig i Gjesdals Sogn, saavel som andensteds, fisses baade Ørret, Aal og Siik.

I flere af de smaa Elve paa Jæderen, nemlig Haae: og Figgens: Elve, samt Stangelands: Aae, har man Perle: fiskeriet. Dette var her og andensteds i Landet et Regale, (sef. Reskr. af 16de August 1665) som en Tid var, ifølge Forordningerne af 10de Novbr. 1691 (sef. Reskr. af 21de Septbr. 1695), 14de Mai 1707 og 28de Mai 1718 samt Concessjoner af 18de Juli 1721, 5te Januar 1731 og 11te

reskript

April 1748 overladt til Dronningerne, men senere (sef. Reskr. af 30te Marts 1772 og 31te Decbr. 1772) breves for Statskassens Regning (fra 1768 ved Forpagtning), indtil det ifølge Resolution af 5te Januar 1791 (sef. Canc. Prom. af 9de August 1800) blev indstillet, da det overdroges Fogderne paa den Maade, at de skulde nyde Betaling for de ægte Perler, som de besørgede fiske og til Henteskammeret indsendte. Endnu tage Bønderne her endeel ret skjønne Perler; men da de ei vide den rette Tid at aabne Skjællene paa, og heller ikke uden paa samme kjende de Mærker, der findes paa de Muslinger, hvori modne Perler ere; saa aabnes mangfoldige Skjel til ingen Nytte.

Metal: Anviisninger.

Kobbererts skal være fundet ved Gaarden Hegland i Egersunds Præstegjeld, og ved Gaarden Urdal i Soggendals Præstegjeld, hvor tillige er Kobberrøg, som aareviis trækker sig igjennem Bjerget. Jernerts findes ved Gaardene Hauge og Zimmersteen i Soggendal, ved Gaarden Gindtland i Strødal, og paa forskjellige Steder i Egersunds Præstegjeld, hvor Mosse Jernværk i Fortiden har anlagt adskillige Gruber paa disse Anviisninger, nemlig paa de smaa Gaarde Lien, Ryplands, Grødens og Hegdals Grund. Ifølge en Beretning om Mosse Værks Gruber af 1785, havde dette Værk da 8 Gruber ved Egersund, hvor Malmen brød i Feldspat, og, ifølge en anden Beretning af 1796, var af disse Grubers Malm brudt omtrent 3000 Td., som for det Meste laae ved Gruberne. Den var rig, men kunde ikke benyttes i Blanding med Værkets andre Malme, da Jernet løb ud med Slaggen, hvilken, saasnart denne Malm paa-

fattes, blev mørk, tyk og tung. Endnu findes et ikke ubetydeligt Malm:Forraad ved Gruberne.

Nyttige Jordarter.

Ofer eller Brunrødt findes ved Gaarden Kalberg i Lye Præstegjelds Hovedsogn. Brændetorv findes overalt. Denne er for det Meste meget god, da den er fast og tillidsgjennemvævet med fine Rødder, og den kunde blive bedre, naar Torvmyrene ordentligen udtappedes, og man havde gode Torvlader til Vinteren over at bevare Torv i, som nu ofte udbidkes og forråves af Esteraars og Vinter:Regnen.

Bjergværker.

Ingen saadanne findes i Fogderiet, og have heller ikke nogensinde eksisteret. Denne Egnns totale Mangel paa Skov tiltætgjør ogsaa enhver Tanke om Bjergværksdrift, om endog lønnende Malm:Anviisninger opdagedes.

Fabriker, Haandværks og Huusflid.

Af Fabriker findes kun et Teglværk ved Strandstedet Sandnæs i Høilands Præstegjeld, hvorfra tillige leveres allehaande grove Pottemagervarer, samt 60,000 Tagsteen og 20,000 Muursteen aarlig. Desuden er i Hillevaag, $\frac{1}{2}$ Mil fra Stavanger, et betydeligt Møllebrug, bestaaende af 8 Par Meelqværner, 2 Sigter og 2 Brynqværner, samt 2 Barkemøller, og tillige et stort Brændeviinsbrønderie, Alt tilhørende Kjøbmand Kjøhler i Stavanger.

Haandværksfliden er bedst i Dalernes District. Hellelands, Lunds og Bakke Præstegjælde have gode Haandværkere; i det første afgiver Garveriet, der er udbredt over hele